

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІТ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

ORGANIZATIONAL AND LEGAL FORMS OF ACTIVITY OF IT COMPANIES IN UKRAINE: COMPARATIVE AND LEGAL CHARACTERISTICS

Піддубна В.Ф., к.ю.н.,

доцентка кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Бровченко Т.І., к.ю.н.,

асистентка кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В статті авторами досліджується поняття організаційно-правової форми юридичної особи, зосереджуючись на виді ІТ компаній в цивільному обігу України. Автори розглядають різновиди таких компаній, їх структуру та те, що вони зазвичай створюються у формі Товариства з Обмеженою Відповідальністю (ТОВ) та Акціонерного Товариства (АТ), зі значною популярністю ТОВ серед них. У порівняльно-правовому аспекті проводиться аналіз ІТ компаній, які створюються в Великобританії, зокрема їхніх особливостей в організаційно-правових формах, таких як Limited Liability Partnership (LLP) та LTD (скор. від Limited). Розглядаються питання статутного капіталу, відповідальності партнерів та податкових аспектів. Так, LLP є партнерством з обмеженою відповідальністю, в якій партнери несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями компанії, мінімальний статутний капітал не вимагається, компанія може засновуватися партнерами, які можуть бути фізичними і юридичними особами, вказана компанія не сплачує корпоративний податок на дохід, учасники сплачують податок на свою частку доходу, яка отримується через компанію як власний дохід. LTD, у свою чергу, є компанією з обмеженою відповідальністю, аналогічна більш популярному формату в Україні ТОВ, на відміну від, LLP корпоративний податок сплачується у розмірі 19%. Особлива увага приділяється правовій природі та предмету корпоративного договору, який може укладатися засновниками ІТ компанії як в Україні, так і в Англії. Зазначається, що корпоративний договір є цивільно-правовим договором і врегульовується загальними положеннями Цивільного Кодексу України, а також нормами зобов'язального права, тоді як зміст договору та правові наслідки його укладення знаходяться у сфері дії корпоративно-правових норм. Висвітлюються особливості founders agreement у Великій Британії, який є юридично обов'язковим документом, який визначає ролі та обов'язки кожного засновника та гарантує майбутнє компанії. Авторами досліджується питання предмету корпоративного договору. У статті також висвітлюються правові проблеми управління товариством однією особою в контексті ІТ компаній.

Ключові слова: організаційно-правова форма, товариство з обмеженою відповідальністю, ІТ компанія, корпоративний договір, аутсорсинг.

In the article, the authors explore the concept of the organizational and legal form of a legal entity, focusing on IT companies in the civil circulation of Ukraine. The authors examine the types of such companies, their structure, noting that they are typically established in the form of Limited Liability Companies (LLC) and Joint-Stock Companies (JSC), with LLC being particularly popular among them.

In a comparative legal aspect, an analysis of IT companies established in the United Kingdom is conducted, including their peculiarities in organizational and legal forms such as Limited Liability Partnership (LLP) and Limited (abbreviated as LTD). The issues of statutory capital, partners' liability, and tax aspects are discussed. For instance, LLP is a partnership with limited liability, where partners bear limited liability for the company's obligations, no minimum statutory capital is required, the company can be founded by partners who can be individuals or legal entities, and the company does not pay corporate income tax, with participants paying tax on their share of income received through the company as personal income. On the other hand, LTD is a limited liability company, similar to the more popular format of LLC in Ukraine, but unlike LLP, corporate tax is paid at a rate of 19%.

Special attention is given to the legal nature and subject matter of the corporate agreement, which can be concluded by the founders of IT companies both in Ukraine and in England. It is noted that the corporate agreement is a civil law contract regulated by the general provisions of the Civil Code of Ukraine and the norms of contractual law, while the content of the agreement and the legal consequences of its conclusion fall within the scope of corporate law norms. The peculiarities of the founders' agreement in the United Kingdom are highlighted, which is a legally binding document that defines the roles and responsibilities of each founder and ensures the future of the company. The authors also explore the issue of the subject matter of the corporate agreement. The article also sheds light on the legal issues of managing a company by a single person in the context of IT companies.

Key words: organizational and legal form, limited liability company, IT company, corporate agreement, outsourcing.

В Україні в 2023 році був прийнятий Закон «Про національну програму інформатизації», до основних завдань якого належать: розробка, впровадження та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у державному управлінні, місцевому самоврядуванні, суспільному житті; розвиток електронного урядування та електронної демократії; надання публічних (електронних публічних) послуг; підвищення ефективності вітчизняного виробництва шляхом використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій (ст. 3 Закону) [1]. Вплив цифрових або інформаційних технологій на суспільний розвиток є безумовним. Такі сфери: як охорона здоров'я, освіта, банківський сектор активно впроваджують цифровізацію, розширюючи свої можливості з надання тих чи інших послуг. На сьогодні в Україні впроваджена елек-

тронна система охорони здоров'я, в освіті використовуються різні моделі дистанційного навчання. В Україні, враховуючи економічну нестабільність останні роки ІТ галузь здебільшого орієнтована на зовнішні ринки, наприклад в 2023 році експорт українських ІТ компаній склав 6,7 млрд \$. На сьогодні за статистичними даними в Україні працюють 2234 ІТ компаній, з них 533 сервісні компанії і 1701 продуктова компанія [2]. В зв'язку з цим, постає актуальне питання в якій організаційно-правовій формі можуть здійснювати діяльність ІТ компанії. Аналізуючи діюче законодавство, можна вказати про те що на сьогодні ІТ компанії можуть створюватися у формі ТОВ, АТ, без створення юридичної особи, тобто таку компанію може заснувати фізична особа-підприємець. Отже, вельми актуальним питанням є дослідження питання організаційно-

правової форми ІТ компанії, створення, органів управління, відповідальності.

Дослідженням в сфері правового статусу юридичних осіб присвятили свої праці такі вчені, як: Кузнецова Н. С., Спасибо-Фатєєва І. В., Борисова В. І., Майданик Р. А., Жорнокуй Ю. М., Кравчук В. М., Зозуляк О. І., Зеліско А. В.

Мета статті: розглянути питання організаційно-правових форм юридичних осіб в яких створюються і діють ІТ компанії в Україні і в Англії, дослідити правову природу і предмет корпоративного договору ІТ компаній.

Розвиток інформаційних технологій, цифровізації практично всіх важливих сфер життя викликає потребу в створенні і діяльності численних ІТ компаній. Під інформаційно-комунікаційними технологіями розуміють результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих знань, технічних та виробничих процесів, спрямованих на створення умов для забезпечення розвитку інформаційного суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій (п. 14 ст. 1 Закону «Про Національну програму інформатизації»). Створюючи будь яку ІТ компанію засновники повинні визначити мету створення, зокрема така компанія може виробляти певний продукт інтелектуальної власності, надавати послуги чи допомагати іншим компаніям в цифровізації. В залежності від цього на ринку сьогодні розрізняють основні чотири моделі ІТ компаній в сфері інформаційних технологій: модель аутстафінгу, модель аутсорсингу, продуктова модель, стартапи [3]. Як правило, в продуктових ІТ компаніях розробляються власні ІТ продукти або пропонуються готові рішення, наприклад додатки для App Store, Google Play або програми на ПК. Аутсорсинг виражається в тому, що ІТ компанія отримує заявки від замовника і розробляє продукти за технічним завданням, наприклад онлайн-магазини. В основі створення технологічних, сервісних, продуктових ІТ компаній є певна ідея, технологія, напрям діяльності компанії, наприклад: fintech (фінансові технології), edtech (освітні), gaming (ігри), gambling (азартні ігри), dating (сайти знайомств), e-commerce (електронна комерція). ІТ компанії можуть створюватися як у формі ТОВ, АТ так і фізичною особою-підприємцем. Аналізуючи діюче законодавство, можна вказати про те, що більшість ІТ компаній створюються у формі ТОВ. Так, згідно діючого законодавства юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та і в інших формах, встановлених законом (ст. 83 ЦКУ). В Цивільному кодексі України не розкривається поняття організаційно-правової форми юридичної особи. В доктрині права на думку науковців сутність організаційно-правової форми визначається через сутнісні ознаки юридичної особи. Так, на думку Кравчука В.М. організаційно-правова форма юридичної особи може бути розкрита через такі елементи, як: мета юридичної особи, склад учасників, мінімальна вартість майна юридичної особи, організація управління, права та обов'язки учасників, умови відповідальності юридичної особи [4]. Згідно з проектом концепції рекодифікації Цивільного Кодексу України стосовно організаційно-правових форм юридичних осіб пропонується визначити вичерпний перелік таких форм з відмовою від архаїчних конструкцій юридичних осіб, зокрема підприємства [5]. Питання щодо встановлення вичерпного переліку юридичних осіб давно обговорюється в доктрині права. Однією з основних перешкод в цьому процесі є декілька причин: перша – це закріплення в ЦКУ і ГКУ різних правових доктрин системи організаційно-правових форм підприємницьких юридичних осіб; друга – відсутність теоретико-правової концепції побудови системи організаційно-правових форм непідприємницьких юридичних осіб, а також юридичних осіб публічного права [6].

Правове положення ТОВ врегульоване в Законі України від 06.02.2018 № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою

та додатковою відповідальністю» (далі Закон). Аналізуючи положення вказаного закону і норми ЦК України, можна вказати про те, що у вказаних актах не міститься визначення поняття вказаних організаційно-правових форм товариств. До ознак ТОВ як підприємницького товариства відносять такі: 1) ТОВ здійснює свою діяльність виключно з метою отримання прибутку та подальшого його розподілу між учасниками; 2) ТОВ є чітко визначеною законодавством організаційно-правовою формою юридичної особи; 3) ТОВ може мати комерційне (фірмове) найменування; 4) наявність статутного капіталу, розділеного на частки визначених розмірів; 5) ТОВ має загальну правоздатність; 6) в разі ліквідації підприємницького товариства, майно, яке залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається його учасникам [7].

При створенні ІТ компанії у формі ТОВ повинно визначитися з кількістю засновників. Згідно зі ст. 4 Закону кількість учасників товариства не обмежується. Засновники розробляють статут ІТ компанії, який реєструється в порядку визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [8]. Як вказується в юридичній літературі, до розробки і прийняття статуту ІТ компанії засновники підходять формально, разом з тим статут є документом, який повинен містити реальні захисні механізми, в тому числі містити чіткі процедури призначення керівництва, прозорий порядок прийняття рішень загальними зборами, джерела фінансування роботи компанії у випадку загрози банкрутства [9]. Згідно з Законом, засновники (учасники) мають право брати участь в управлінні товариством, отримувати інформацію про господарську діяльність товариства, брати участь у розподілі прибутку товариства, отримати майно у разі ліквідації товариства частини майна, що залишилося після розрахунків з кредиторами, або його вартість (ст. 5 Закону). На засновників (учасників) покладаються обов'язки: дотримуватися статуту, виконувати рішення загальних зборів учасників товариства (ст. 6 Закону).

Важливе значення для захисту корпоративних прав засновників і цілісності ІТ компанії має укладення засновниками корпоративного договору, крім цього банки і інші кредитори ІТ компанії враховують наявність корпоративного договору.

Під корпоративним договором розуміють договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації, вчиняється в письмовій формі (ст. 7 Закону). В корпоративному договорі засновники (учасники) можуть врегулювати питання визначення розміру часток, порядок виходу учасника зі складу товариства, доля частки у випадку смерті одного з учасників, питання збільшення або зменшення статутного капіталу. В корпоративному договорі також можна передбачити альтернативні способи вирішення корпоративних спорів судовому розгляду, як то: медіація, переговори, арбітраж. В проекті концепції рекодифікації ЦК України пропонується повернути загальні положення про товариства з обмеженою відповідальністю, крім цього в ЦК України повинні міститися основні положення про корпоративні права, корпоративний договір, про відповідальність менеджменту товариства перед його учасниками для всіх передбачених форм юридичних осіб [10].

За правовою природою корпоративний договір є цивільно-правовим договором і врегульовується загальними положеннями ЦК України, а також нормами зобов'язального права, тоді як зміст договору та правові наслідки його укладення знаходяться у сфері дії корпоративно-правових норм [11]. Дискусійним питанням в науці цивільного права є питання щодо предмету корпоративного договору. Так, на думку Васильєвої В. А., предметом корпоративного правочину є організаційні права, якими

володіє учасник корпорації та управління ними. Предметом домовленостей може бути певний перерозподіл організаційних прав щодо яких відсутнє імперативне регулювання в тому числі на рівні локальних нормативних актів [12]. Цікало В., визначає предмет корпоративного договору як спосіб здійснення прав учасників господарського товариства, серед яких є такі: способи здійснення права на участь в управлінні товариством, способи здійснення переважного права придбання частки (акцій) та права на відчуження частки (акцій), а також способи здійснення прав, пов'язаних із припиненням господарського товариства і виділенням із його складу нової юридичної особи [13]. Як вірно вказується в юридичній літературі, корпоративний договір не спрямований на встановлення, зміну або припинення нових прав учасника, а визначає не заборонені законом та внутрішніми правовими актами товариства способи здійснення уже наявних прав [12]. Ми погоджуємося з думкою науковців про те, що предмет корпоративного договору доцільно визначити як спосіб реалізації немайнових та майнових корпоративних прав учасників підприємницьких юридичних осіб, які визначаються домовленістю сторін договору, що не суперечить закону та установчим документам товариства [14].

В Великобританії, наприклад досвід використання *founders agreement* (засновницької угоди) налічує більш як 150 років. Так, якщо ви є засновником стартапу у Великій Британії, важливо мати *founders agreement*. *Founders agreement* є юридично обов'язковим документом, який визначає ролі та обов'язки кожного засновника та гарантує майбутнє стартапу. Згідно *founders agreement* кожен засновник знає свої права та обов'язки, структуру власного капіталу ІТ компанії. До *founders agreement* можуть бути включені положення про захист права інтелектуальної власності, які повинні належати ІТ компанії а не окремим засновникам, конфіденційність і заборону конкуренції, право власності на частку у статутному капіталі, процедури припинення на частку в компанії, порядок голосування і прийняття рішень засновниками з ключових питань ІТ компанії. Якщо ІТ компанія створюється у формі Акціонерного Товариства то *founders agreement* повинно містити порядок випуску акцій, розподілення дивідендів, право голосу і передавання акцій [15].

Створення ІТ компаній у формі акціонерного товариства є моделлю з більш чіткою регламентацією бізнес-процесів яка б мала відповідати потребам великого бізнесу у залученні коштів через емісію акцій чи інших цінних паперів, проте з огляду на фактичну відсутність фондового ринку в Україні та проблеми з захистом інтересів інвесторів не набула відповідного поширення. За даними *UCMarket* станом на 06.07.2023 налічувалося лише 115 підприємств із статусом акціонерних товариств, основний вид діяльності яких відповідав ІТ-індустрії, на противагу 22133 підприємств у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю та 385 614 фізичних осіб-підприємців [16].

Великобританія відома своєю сильною технологічною індустрією, зокрема, в ІТ сфері. Тут працює багато інкубаторів, акселераторів і інвестиційних фондів, які сприяють розвитку ІТ проєктів в Англії. Важливу роль в зацікавленості підприємців створити ІТ стартап в Англії має високий рівень захищеності права інтелектуальної власності, якщо це право належить англійській компанії, можливість ІТ компанії працювати з надійними британськими і європейськими банками, отримати доступ до фінансових ресурсів, зокрема до кредитів, інвестицій, грантів, ІТ компанії можуть також отримати доступ до різних податкових програм, як то: *Enterprise Investment Scheme (EIS)* і *Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS)*. Вказані програми надають ІТ компаніям певні податкові преференції для інвесторів в стартапи. Крім цього, уряд країни сприяє науково-дослідницьким проєктам, інноваціям в ІТ

сфері, що створює сприятливе середовище для розвитку і процвітання технологічних компаній. В країні працюють декілька відомих технологічних кластерів і інноваційних центри, в тому числі лондонський *Silicon Roundabout*. Серед видів ІТ компаній які створюються в Великобританії виділяють моделі аутсорсингової (сервісної) і продуктової компанії [17].

Більшість підприємців які бажають створити ІТ компанію в Англії як правило створюють останню в організаційно-правовій формі LTD або LLP. Під LTD розуміють приватну компанію з обмеженою відповідальністю, учасники якої несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями компанії в межах своїх вкладів, мінімальний статутний капітал складає 1 \$, компанія може створюватися як декількома засновниками або одним, оподатковуються корпоративним податком, який складає 19% відсотків від доходу компанії.

LLP є партнерством з обмеженою відповідальністю, партнери несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями компанії, мінімальний статутний капітал не вимагається, компанія може засновуватися партнерами які можуть бути фізичними і юридичними особами, вказана компанія не сплачує корпоративний податок на дохід, учасники сплачують податок на свою частку доходу, яка отримується через компанію як власний дохід [16]. У товариствах з обмеженою відповідальністю (LLP) окремі партнери не несуть особистої відповідальності за ділові борги чи зобов'язання підприємства, крім їх фінансового внеску в товариство. Особисті активи партнерів зазвичай захищені, якщо LLP стикається з фінансовими труднощами або судовими суперечками. Однак існують винятки з цієї обмеженої відповідальності, наприклад, коли партнер діє недбало або незаконно.

Для створення LLP повинно визначитися з назвою компанії, вказати юридичну адресу для листування, обов'язково при створенні компанії призначаються дві особи в обов'язки яких входить подання фінансової документації; повідомлення компанії про будь-які зміни і підготовка та підписання річної звітності. У договорі про партнерство мають бути визначені ролі та обов'язки членів, процедури прийняття рішень та механізми вирішення спорів, з тим щоб у майбутньому уникнути суперечок з цих питань.

LLP у Великій Британії підлягають особливим вимогам щодо звітності та відповідності, які відрізняються від вимог інших компаній з обмеженою відповідальністю. Виконання цих зобов'язань є важливим для збереження юридичного статусу LLP. Наприклад, LLP повинні скласти річну фінансову звітність, яка відповідає стандартам бухгалтерського обліку. Вказані звіти LLP подає до *Companies House* і робить їх загальнодоступними. Рівень розкриття фінансової інформації залежить від розміру LLP. Як і інші товариства з обмеженою відповідальністю, LLP повинні щорічно подавати заяву про підтвердження до *Companies House*. Ця заява підтверджує адресу зареєстрованого офісу LLP, дані учасників та іншу важливу інформацію. LLP також повинні вести точні та актуальні фінансові записи, включаючи докладну інформацію про доходи, витрати, активи та зобов'язання. Належне ведення записів має важливе значення для фінансового управління та відповідності. LLP також повинні вести статутний реєстр членів, який містить інформацію про всіх поточних і колишніх членів. LLP повинні зберігати цей реєстр у зареєстрованому офісі та надавати його членам і громадськості для ознайомлення [18].

Згідно з ч. 2 ст. 114 ЦКУ закріплюється положення про те, що господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником. Більшість ІТ компаній створюються саме у формі ТОВ і тому виникає питання а якщо компанія створена однією особою яким чином здійсню-

ється управління такою компанією, зокрема яким чином формуються її органи, порядок прийняття ними рішень. Аналізуючи діюче законодавство можна вказати про те, що на сьогодні не передбачено особливостей для таких компаній. Як відомо юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Порядок створення органів юридичної особи встановлюється установчими документами та законом (ч. 1 ст. 92 ЦКУ). Так, згідно з главою IV розділу (ст. ст. 28, 38, 39) Закону України «Про товариство з обмеженою і додатковою відповідальністю» в ТОВ створюються загальні збори, виконавчий орган, наглядова рада [19]. Якщо в ІТ компанії одна особа, тоді остання і є вищим органом управління компанії. Як вірно вказується в доктрині права, якщо в Акціонерному товаристві є лише один акціонер (приватна особа або держава) то лише він і є його вищим органом управління. Разом з тим, це породжує низку проблем не тільки з тим, чи необхідно дотримуватися вимог про скликання загальних зборів, яких природно, не може бути, а й наступних: чи може цей акціонер – приватна особа одночасно бути й одноособовим виконавчим органом АТ? Чи може він на зразок із АТ, створеними внаслідок корпоратизації, призначати наглядову раду? [20]. На сьогодні і в доктрині і в законодавстві питання управління АТ, ТОВ, ТДВ які створені однією особою залишаються відкритими. Управління в ІТ компанії має певну специфіку, так в компанії

є вищий рівень управління який включає в себе раду директорів, генерального директора, створюються відділи з певних напрямків діяльності: технічна підтримка, відділ розробників програмних продуктів, маркетинг, фінансовий відділ, відділ з продажів і інші; в компанії створюються також окремі команди фахівців які працюють над певними проектами і завданнями.

Висновки. На сьогодні більшість ІТ компаній які створюються в Україні діють в організаційно-правовій формі ТОВ. Сутність організаційно-правової форми визначається через ознаки юридичної особи. Між засновниками (учасниками) ІТ компанії може укладатися корпоративний договір. В Великобританії в ІТ компаніях також укладається засновницька угода (founders agreement). До founders agreement можуть бути включені положення про захист права інтелектуальної власності, які повинні належати ІТ компанії а не окремим засновникам, конфіденційність і заборону конкуренції, право власності на частку у статутному капіталі, процедури припинення на частку в компанії, порядок голосування і прийняття рішень засновниками з ключових питань ІТ компанії. Як і в Україні так і в Великобританії ІТ компанії створюються в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю (LLP, LTD). ІТ компанія яка здійснює діяльність у формі ТОВ може бути заснована однією особою, разом з тим діюче законодавство не передбачає особливостей управління такою компанією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну програму інформатизації. Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX
2. Шевченко Л. ІТ компанії в Україні. URL: <https://tech.liga.net/ua/ukraine/novosti/v-mintsifre-rasskazali-skolko-it-kompaniy-rabotayut-v-ukraine>
3. Кравчук В.М. Сутнісні ознаки юридичної особи. Предпринимательство, хозяйство и право. 1999. № 7 с. 31–32.
4. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
5. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб публічного права. Університетські наукові записки, 2007, № 2 (22), с. 134–146.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
7. Кулаков В. Товариство з обмеженою відповідальністю як підприємницьке товариство. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/6/5.pdf>
8. Буяджи С. Конфлікти в ІТ бізнесі та способи їх попередити: поради юриста. URL: <https://vigolex.net/konflikty-v-it-biznesi-ta-sposoby-yih-poperedyty-porady-yurysta/>
9. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ. Видавничий дім «АртЕк». 2020. 128 с.
10. Васильєва В.В. Корпоративний договір в світлі останніх змін до законодавства про ТОВ та ТДВ. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: зб. наук. ст. Вип. 52 Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. 2020. с. 105
11. Васильєва В.А. Корпоративні правочини: питання кваліфікації. URL: apvchzu_2011_27_19.pdf
12. Цікало В. Предмет договору про здійснення прав учасників господарського товариства. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/14.pdf>
13. Корпоративне право крізь призму судової практики: монографія/за ред. І.В.Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС. 2021. 512 с.
14. Polchanov A. IT business as an object of financial management. URL: (PDF) [IT business as an object of financial management](https://www.researchgate.net/publication/351111111) (researchgate.net)
15. 1Understanding why you need a Founders Agreement in the UK. URL: <https://www.gaffneyzoppi.com/blog/understanding-why-you-need-a-founders-agreement-in-the-uk>
16. Establishing an IT company in England. URL: [Establishing an IT company in England – YB Case 2024](https://www.bvha.com/insights/establishing-an-it-company-in-england)
17. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
18. Four things to consider before starting a limited liability partnership. URL: <https://legalvision.co.uk/business-structures/limited-liability-considerations/>
19. Спасибо-Фатеева І.В. Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. пр./І.В.Спасибо-Фатеева. – Х.: Золоті сторінки, 2012. 696 с.